

DEBRECZENI JÓZSEF:

Jugoszláviai magyar nyelvünk

Időszaki lap korlátozott teréhez mért írás futólag is alig érintheti mindazokat a tényezőket, amelyek jugoszláviai magyar nyelvünk problémáját terebélyesedő szellemi életünk szövevényes kérdéscsoportjává teszik. Tömérdek a tennivaló, a hatásos beavatkozást sürgető feladat. Elmúltak a rosszemlékű idők; tömegeink kulturális érdeklődését többé nem csonkítják sem a gúzsba kötött sajtó, irodalom és rádió érdektelen sablónjai, sem a létfenntartás közömbösítő gondjai.

Az elmerült idők dicstelen »szellemisége« fasiszta és profasiszta álkultúrák görbetükör-szemléletét vetítette. A tömegeknek nem volt, nem is lehetett közösségük ezzel a szemlélettel, amelynek agyonpitykézett, melldőngető prózája, keresett, mesterkéltn lírája nyelvben és mondanivalóban egyaránt távol állt tőlük.

Ma, mint az élet minden nyilvánulási területén, itt is merőben más a helyzet. Jugoszláviában sokkalta nagyobb tömegekben szól ma a magyar írás és a magyar szó, mint valaha. Dolgozóink, ifjaink, asszonyaink életszínvonala emelkedik, befogadó értelme mélyül; hovatovább egész népszívetünk igazi haszonélvezőjévé lehet a betűnek.

A megnövekedett igények észszerű megfelelője: az igényességében megnövekedett írás. Írás, amely nemcsak tartalmával nevel és emel, hanem különöségeiben: nyelvében is megbízható tájékoztató. A nyelv sokkal több, mint a gondolat egyszerű hordozója. Egy nép gondolkozásmódját, vérmérsékletét, eszejárását, viszonyító képzeletét is érzékelteti, egész gondolatmenetét jelzi. A nyomtatott betű sugalmazó ereje és értéke felmérhetetlen. Nem szabad belenyugodnunk abba, hogy szellemi létünk őrzőjét, erőfeszítéseink, eredményeink tartósítóját: nyelvünket a nemtörődomség rozsdája lepje be. Ügyet kell vetnünk minden lomposagra, nyelvi pallérozatlanságra, idegenszerűségekre. Küzdeni kell az ellen, hogy a kelleténél szűkebb szemhatárú szövegfordítások, megalkuvó fordítói fantáziátlanság, bátortalanság, aggályoskodás nyomán gaz lepje el írásainkat, élőbeszédünket. Sok a gyomlálnivaló, sok a hiba. Pongyola szöfűzések, képzavarok, nehézkesség, konfúzió a vonzatok terén, merényletek minden nyelvek legrugalmasabb szőrendje: a készséges, hajlítható magyar szőrend ellen, bonyolult, hosszadalmas mondatszerkezetek hágnak egymás sarkába. Nem azért, mert nem tudunk magyarul. Sokkalta inkább, mert nem szakítunk időt és kedvet ahhoz, hogy tudásunkat alkalmazzuk.

* * *

Amikor a jugoszláviai magyar nyelv kérdéseiről szólunk, valamire eszmélnünk és valamivel számolnunk kell. A vajdasági táj magyar vonatkozásban szinte öröktől fogva nyelvi peremvidéknek számított. A magyar nyelvterület periferiája volt, ahol kunyhókká zsugorodnak a paloták. Kunyhók újszével pedig ki törődnek? Vegyesnyelvű területeken is szokatlanul szegényes a magyar nyelvi folklór. A filológiai kölcsönhatás vesztese természetesen a vajdasági magyar nyelv. A szláv, pontosabban a délszláv táj levegője, a szerb kultúra és nyelviség terjeszkedő ereje könnyedén áradt át a mesterséges és mesterkéltségteljes politikai határokon. Mi sem természetesebb, hogy nagyrészt ez az erő formálta a maga képeire nemcsak a szellemet, hanem rögzítőjét: a szót is. Germán hatáselemek is rányomták bélyegüket nyelvre és gondolatra egyaránt. Nyelvünk a németesség kórokozói iránt amúgy is fogékony. Vajdaság magyar nyelve szó- és képkinccsében meglehetősen szegényessé, ejtésében meglehetősen fakóvá lett. Hasonlítsuk csak bármilyen magyar tájszigetkez. Hiányzik belőle Göcsej színe és kedélyes furfangja, Hajdúság zengő leleménye, Dunántúl íze és ereje, de még Szegedvidék sajátos zamata is. Sok benne a szintelen hangoztatás; dallamában kevésbé fordulatos, képteremtő ihlete fogyatékos. A szabadkai, zombori, újvidéki magyar beszédet — ezt bizonyítani sem kell, hiszen napról-napra halljuk — törülmetszettnek, tősgyökeresnek érezni nem igen lehet.

Mindaz nem tragikus, sőt nem is nagyon lényeges. Mindössze arra mutat, hogy nyelvkultúránk legközelebbi haditerveiből nem a védekező jellegnek kell kicsendülnie. Nálunk nem nyelvvédelemre van szükség. Sokkal inkább nyelvművelésre, sőt nyelvteremtésre. Hangsúlyába alig tölthetünk igazabb melódiát, de ennél sokkal fontosabbat tehetünk ép nyelvérzéket teremthetünk, ha nyomtatott szövegeinket, nyilvános beszédeinket stb. nyelvhelyességi szempontból is az egészséges önbírálat mérlegére tesszük.

Új életünk a szocializmust építő tömegek hőskorában alakul. Népművelésünk béklyóitól szabadultan cselekedhet. Államvezetésünk méltányolja a kultúra, sajátosan a nyelvkultúra kulcsjelentőségét és minden irányban szabadságra állította a fejlődés szemafóráját. Szocialista jelenvalóságunk műhelyszongásában számtalan új fogalom és fogalmi árnyalat vár egyenértékű megszólaltatásra. Hiszen a szó a fogalom jegye, a viszonyítás, a gondolatkapcsolás eszköze, a közlés, eszmeátadás vezetője. Ezért kezdhetünk nyelvművelő munkához jóformán a tabula rasa alapján. Megvan rá minden lehetőségünk, hogy a mai ember új szótárát, legendateremtő munkánk stilisztikáját a célszerűség pilléreire építsük. Ugyanakkor a magyar nyelvi hagyomány kincstárában böngészve, izléses, nemes díszítő elemekkel is ékesíthetjük. Nem idegenes, de nem is erőltetetten népieskedő írásra és szóra van szükség. Jófonetikájú, jellegzetes magyarságra van szükség, amely ismerős nyelvi észjárással fűzi mondatokát és a stílus pallettájáról magyaros szövegekpet fest.

Mindaz szövevényes feladat. Építés. És — mint minden építés — munkát, teret, anyagot és főleg — pallért kíván. Intézményesen szervezett nyelvművelő aktívákra lenne szükség. Elsősorban kultúregyesületünkön, népszínházunkon, szerkesztőségeinken, könyvkiadó vállalatunkon és felsőbb iskoláinkon belül. Ezt követően a népkönyvtárak, szövetkezeti és üzemi kultúragazatok, önképzőkörök, műkedvelő színjátszók meglévő szervezeteibe lehetne beépíteni a nyelvművelő csoportokat.

A siker valószínűen nem maradna el. Nemcsak azért, mert tömegeink eddig is oly sokszor és sok területen bizonyították be fogékonyságukat min-

den hasznos közcél és kollektív tevékenység iránt, hanem azért is, mert a nyelvészkedés korántsem egyhangú, száraz, vagy unalmas foglalatosság.

Magyar és külföldi nyelvvédő szervezetek egybevágó évtizedes tapasztalata, hogy a műkedvelő nyelvészkedés, a nyelv és beszédkultúra tömegesedésének e döntően fontos tényezője a legszélesebb néprétegek számára egyenesen vonzó valami. A nyelvérzék benn lappang mindenkiben. A szócsinálás, sőt szófacsarás, a szólásmódokkal való bíbelődések szórakoztatnak, akár a rímfaragás. Emellett eltöltenek az alkotás elégedettségével is, úgy hogy az efféle nyelvészkedő fejtörők helyell-közzel meglepő népszerűséget értek el. Sporttá váltak.

A háború előtti úgynevezett »népszerű«
hetilapok legkedveltebb rovataivá lettek a nyelvészkedéssel kapcsolatos fejtörők, feladatok, pályázatok. Ezen a vezetéken keresztül igen sok használható szóval, szólással, kifejezéssel gyarapodott a nyelvkincs is. A nyelvművelő folyóiratok példányszáma a hetilapokéval, sőt a legvulgárisabb szórakoztatásra szánt színházi újságokéval vetekedett. A harmincas években egy sportújság szómagyarító pályázatát országos érdeklődés kísérte és nyomában tucatjával születtek meg a labdarúgás és egyéb testedző-ágak használható magyar műszavai. Ezeket az esztendők során a közhasználat szentesítette, úgyannyira, hogy ma már például a labdarúgás minden mozzanata kifejezhető mindenkinek érthető magyar szóval. Hasonló pályázatoknak hasonló visszhangjuk támadt a színház, a gazdasági élet, a közigazgatás stb. fogalomkörében.

Annak bizonyossága ez, hogy a nyelvészkedési hajlam megvan, csak éppen fel kell keltetni. Ki kell csíráztatni a tetszetős, célszerű propaganda táptalajában.

* * *

Teendők és megvalósításuk időrendjét a sürgősség és a lehetőség szempontjai szabják meg. Nálunk a tömegekhez szóló írott beszéd: a sajtó, a könyv nyelvi szintjének emelése látszik a legsürgetőbbnek. Ez lehetne a kiindulási pontja nyelvkultúránk hemesedésének, szókészletünk növekedésének. Ezen a körön belül is főként a korszerű élethez, a mostani mindennapokhoz kapcsolódó járulékos kifejezések felülvizsgálata lenne hasznos. Rendszerező és kodifikáló munkára lenne szükség a szórengetegben, amely a lépten-nyomon élénk torlódó új fogalmakat kívánja kifejezni. Vajdasági magyar sajtónk és irodalmunk közlésanyagának jórészt természetesen fordítások, vagy idegen nyelvű szöveg nyomán készült fogalmazások teszik. Számos fogalom és fogalmi árnyalat magyar, vagy legalább is jómagyarságú megfelelője hiányzik, gyakori szavak fordítása sokszor ingadozó. A hivatalos szövegek átültetése, a közgazdaság, a szaknyelv körébe vágó közlésanyag sokszor nem jut megfelelő tolmácsoláshoz. A szocialista fejlődés sorában minduntalan felbukkanó új és új műszavak, a világnézeti fejtegetések elvont kifejezései nehézségeket okoznak.

Ezzel kapcsolatban hasznos lesz rámutatni fordítási módszerünk döntő fogyatkozásaira: a bátortalanságra, az aggályoskodásra, a kezdeményezés hiányára. Testileg-lelkileg felszabadultunk; vigyázzunk, ne essünk most a fordítói megalkuvás szolgásgába. Mert úgy fest a dolog, hogy szóról-szóra fordítunk ugyan, de sokszor — sajnos — nem magyar szóra. Félünk, merev tolmácsolások kézen-közén gyakorta nemcsak nyelvünk íze, színe, ezernyi finom árnyalata vesz el, hanem az értelem is.

Korántsem jelentéktelen ez a kérdés. Itt vannak az államnyelvű megnyilatkozások, amelyeknek pontos, gyors és érthető értelmezését kell adni. Itt vannak az irodalmi fordítások, a publicisztikai munkák. Sokszor éppenséggel közvetett a tolmácsolás, az előttünk levő idegen szöveg maga is fordítás. Ilyenkor fokozott a veszély, hogy nyelvet, értelmet kerékbetörünk.

Nyomatott szöveg a világ valamennyi nyelvén akkor meggyőző, ha nemcsak tartalmában szuggesztív, hanem mondataiban is választékos, korrekt. Különösen vonatkozik ez a magyar nyelvre, mert itt a nyomtatott szövegnek szinte cikkelyekbe szedhető, rögzített frazeológiája van. Szókötése, szókincese maga okvetlenül megkövetelt szabatosságával, tömörségével élesen elkülönül az élőbeszéd kötetlenebb szóhasználatától. Nem lehet sem zétfolyó, sem fakó, sem pedig idegenszerű. Főleg pedig nem lehet pongyola. Nyomatott szöveg az olvasás vizuális képzetének szűrőjén át mindig valami véglegesre, törvényszerűre utal. Legalább is elsődlegesen, bírálat nélkül fogadjuk el. Ha ezt az igenlő szellemi beidégzettséget idegenes mondatszerkezet, pongyola írásmód zökkenti meg, egyszerre tiltakozik az elfogadó ösztön és a nyelvérzék. Helytelen mondatszerkezet, hibás szórend, vagy akár egyetlen rosszul alkalmazott jelző és az anyanyelv »ellenőre« nyomban közbelép; az olvasmány értéke csökken. Az mondanivaló váza gyöngül meg, a lélektani hatás nem teljes. Vegyes. Ez az a tényező, amelyet a stílus pszichológiájának neveznek.

Tévedés lenne azt vélni, hogy minden csak az úgynevezett »értelmiségi olvasóra« vonatkoztatva áll helyt. A kétkézi munkásnak, a parasztnak, a kisembernek is kész mintái vannak, amelyekhez ösztönösen viszonyítja olvasmányát. Tudata alatt ott a mérce, amellyel a nyomtatott szöveg értékét nemcsak a betűkből kikerekedő közlés, hanem azon túl, vagy innen, a befogadott üzenet muzsikája szerint is felméri. Ennek a muzsikának pedig ismerősen összehangzónak kell lennie.

* * *

Nálunk már a helység- és tulajdonnevek írásmódja is vitatható. Nem hiszem, hogy ez a szó »**Noviszád**« (igy!) magyar szemnek tetszetős és természetes lehessen. Az idegen szóra aggatott magyar ékezés, a szerb névre erőszakolt magyar **sz** hangzó zavar. Ugyanolyan helyesírási logikából fakad az efféle írásmód, mintha nem **Bécs**et íránk, nem is **Wien-t**, hanem éppenséggel **Vín-t**. Ez a csikorgó kompromisszum sem elfogadott helyesírási szabályokból, sem a szokásjog szentesítéséből ki nem okoskodható. Közös főnévnél (erős gyökeret eresztett idegen szavaknál) használjuk, de tulajdonnévnél nem. A nyelv nem szívesen áll rá ötven százalékos egyezségekre, mint a sarokba szorított hitelező. Itt szükség se indokolja. **Novi Sad**, vagy **Újvidék**. Miért ne lehetne egyik, vagy másik? Esetleg — alkalmasszerűen változtatva — mindkettő?

Nem tudom, milyen meggondolások nyomán vezették be sajtónkba, irodalmunkba ezt az írásmódot, való azonban, hogy meghonosodott és megérett a vizsgáló elemzésre. Megszületésében valószínűen egységesítő szempontok játszódtak közre, éppen úgy, mint a személynevek azonos elven alapuló írásában. **Vélykó Kovács**evics-et, **Lázár Sztojko**vics-ot, **Radoszláv Rakidz**sics-et írunk. Ez sem alapszik semmilyen észszerű helyesírási szabályon. Mi szükség, hogy idegen neveket magyar ékezettel aggassunk tele? Mennyivel mond többet a **Vélykó** mint a **Veljko**. Mivel mond mást, érthetőbbet? Viszont, ha így írtuk, akkor nyilvánvaló, hogy a vezeték- és keresztnévek magyaros írás-

rendjét is tartanunk kell. Azt vethetnék ellen, hogy a magyar nyelv, noha a vezeték- és keresztnév rendjét az egyedül logikus gondolatmenet szerint szabja meg, azaz az élesebben különböztető vezetéknevet írja elől és függetlenül hagyja az alig disztíngváló keresztnévet, idegen névpárok írásában mégis az illető nyelv törvényeit követi. Valóban: nem írunk és nem is mondunk **Mann Thomast** **Thomas Mann** helyett. De ez is csak általában igaz. Szerb-magyar vonatkozásban nem az.

Az **-ics**, **-vics** végződés magyarajkúak nevében is igen gyakori. A **Petrovics**-oknak, **Popovics**-oknak, **Lefkovics**-oknak, **Ivánovics**-oknak stb. se szeri se száma. A magyar szem tehát éppen az **-ics**, **-vics**-es neveknél megszokta a magyarosan ígolt névpárt. Nem ütődik meg **Popovics Szvetisláv-on**, **Petrovics Sándor-on**, **Lefkovics Hinkó-n**, de igenis furcsának találja a **Szvetisláv Popovics**-ot, stb. Írjuk tehát bátran az előbbit. A másik mód sem megengedhetetlen: megtarthatjuk az eredeti írásrendet is, de akkor az idegen nevet idegen névnek írjuk; így: **Svetislav Popović**. **Matica Szrpszka** is rossz. Írjuk így: **Szerb Matica**.

Kétségtelen egyébként, hogy a magyar sorrend észszerűbb is, célszerűbb is. Egész sor idegen nyelven bevezették legalább hivatalos használatra, főként névsorolvasásoknál, ahol az áttekinthetőség követelményei mértékadóak.

Sok, naponta előforduló szavunk, szólásunk, szóösszetételünk további használatát alapos elemzés eredményétől kellene függővé tenni. Rendet kellene teremteni az **élmunkás** — **rohammunkás** változat tájékán. Ismét inkább nyelvérzékünk útmutatását kövessük, mint a nyelvtan sokszor nagyon is merev dogmáit. Úgy vélem, a **»rohammunkás«**-t nem kortyolja símán a fül. Két merőben ellentétes fogalom párosítása ez a szó: a **roham**-é és a **munkás**-é. A **roham** magyar társképzetei: fegyvercsörgés, paripák robaja, kürtjel úgyszólván túlharsogják a fontosabbik párszót: a **munkás**-t. Inkább **élmunkás**-t mondanék. Az **élmunkás** valóban élen jár a munkában. A **rohammunka** jobb híjján már elfogadhatóbb. A teljesítmény, a munka üteme, eredménye csakugyan lehet robajos, robbanásszerű, átütő és vakmerő, mint a roham. Tehát: **élmunkás** és **rohammunka**.

Szem- és fülsértő a: **kommunálisügyi**. Tévedés ne essék: kifogás nem a latin jövevény szó ellen merül fel. A jövevényt jól hajlítva és helyén használva sokszor többet mond, mint a magyar megfelelője. A **kommunálisügyi**-nél a magyar szó és mély hangzók zörejszerű kakofóniája riaszt. Magyar változata: a **községi ügyek** (pl. osztálya) jó ugyan, de birtokos összetételt kíván és alig variálható. Érdemes lenne tetszetősebb kifejezést keresni.

A magyarított műszavak jelentékeny része természetesen a magyar nyelvterület sajtójából származik hozzánk. Az átvételnél azonban ajánlatos a nyelvi önállóságra támaszkodó elővigyázat. A magyarországi sajtóban divó szóhasználat sem mindig kifogástalan. Sőt.

Gyakorta előforduló tarthatatlan szó a **körlet**. Nyelvtanilag sem kifogástalan képzés: helyesebb a: **körzet** (**körző** és nem **körlő**). Emellett a levitézlett magyar katonai bürokrácia rosszlelkű múmiaszava. Dicstelen párja a **»tényvázlat«**-nak, a **fekvölétszám**-nak és társainak. Ha városrészt jelölünk, miért ne emlegetnők helyette a pontosan definiáló kerület-et? Vagy miért nem írunk, mondunk egyszerűen: **kör**-t? Itt még csak leleményre sincs szükség, régen készek a megfelelő kifejezések.

Olvasom a **»pártosság«** szót, nyilván a **partijnost** megfelelőjeként. Mai életünk sűrűn felbukkanó, friss, szép kifejezése. Sokat mond és sokszor alkal-

mazzuk. Éppen ezért megérdemelné, hogy filológiai balcsillagzat alatt fogant magyar jelzőjét minél megfelelőbbel cseréljük ki. Mert **pártosság a partijnost** értelmezésére nemcsak rossz, hanem egyenesen az ellenkezőjét mondja annak, amit mondani szeretne. **Partijnost** a legnemesebb értelemben vett, az **egyén szemléletének és magatartásának minden parcellájára kiterjedő párt-hűséget** jelent. Aki pedig **pártos**, aki **pártoskodik**, az **pártot üt**. A pártosság sokkal inkább fedi a **frakcionaštvo** fogalmát.

Készen áll az elfogadható, bár az eredetinel jóval színtelenebb jelző: **pártszerű**. Amíg jobbat, mélyebbet nem találunk, ezt használhatjuk.

A fordítói bátortalanság példáiként olvashatunk lépten-nyomon **választáselőtti** gyűlésekről, beszédekről, agitációról. Vajjon miért **választáselőtti**, miért nem egyszerűen **választási** gyűlés, beszéd, agitáció? A szerb nyelvű hír — igaz — **predizborni govor**-ról számol be, de mi magyarul tudósítunk. A szerb szólásforma feleslegesen bár, de megengedi az utóidejűséget szemléltető **pred** szócskát, a magyar nem. Végül is választási beszédeket nemcsak a nyelv, hanem a logika törvényei szerint is, rendszerint választások előtt, nem pedig után, tartanak. Az olyan agitációból pedig, amely a választás utáni időre halasztaná a szavazópolgárok meggyőzését, édeskevés haszna lenne a képviselő-jelöltnék.

Bízunk a szó kifejező erejében. **Választási beszéd**; — ebből a szópárból pontosan kihallik az időrend. Kár az összecsengést döcögő magyartalansággal bontani meg.

Túl a nyelvhelyesség elméleti síkján tanácstalanságot, értelemzavart támaszthat a megalkuvó fordítás. Napilapunkban nemrég (márc. 19) azt olvastam hogy: **»Magyarországon leváltottak több megyei rendőrfőnököket«**. **»Megyei rendőrfőnökök«**-ről magyarországi vonatkozásban senki sem hallott. Az olvasó a felajzott, de ki nem elégített kíváncsiság kényelmetlen érzésével teszi le az újságot, hiszen a közigazgatási keresztretjvény megfejtése csakugyan nem egyszerű.

A hírt francia hírügynökség bocsátotta világgá és a »főispán« szót az eredeti szöveg **préfet**-nek adta vissza. Helyesen. A főispánt Franciaországban csakugyan **préfet**-nek nevezik. A **préfet**-ből a szerb szövegben **prefekt** lett, a magyarban pedig — a fordító gépies aggodalmaskodásának hála: — **rendőrfőnök**. **Prefektus** magyarul valóban ilyesvalamit jelent, a hír fordítója mégis kiöntötte a fürdővízzel a gyereket. A szolgálai átültetésben elveszett a közlemény célja és értelme: a tájékoztatás.

Nehézkes és furcsán hat kiadványainkban a **közéleti munkás**, a **politikai munkás**, az **egészségügyi munkás**.

Ezeknél és a hozzájuk hasonló kifejezéseknél is tág tere nyílnék a felfedezésnek. Addig mindeme összetételek ellen **munkás** helyett **dolgozót** írhatnánk. **Közéleti dolgozó**: egy árnyalattal mégis simábban hangzik.

Ellátásügyi minisztérium helyett jobb lenne így írunk: **közellátási** minisztérium. Az **ureda** sem rendelet. Inkább **szabályzat**; olykor **szabályrendelet**. **Fizetésrendelet** szerint: — nem jó. Helyesebb: **Szabályzat** szerint.

* * *

A szerb publicisztikai stílus sajátosságaiból természetesen folyik az egy mondatba sokat zsúfoló, tömör írásmód. Am a szerb körmondatok számíthatnak a szerb felvevő nyelvérzék rezonanciájára. Változatlanul fordítani túlságosan hosszú szólánolatokat — lehet, de nem szabad. Nyelvünk csak módjá-

val bírja a mellékmondatos szerkezetet. A gondolatot nem szívesen fejt meg-
szakítás nélkül. Szereti a szünetet, a pihenőt, amelyet élőbeszédben elhallga-
tással, írásban ponttal jelez. A hosszú mondatok tömkelegében elváltozik a
magyar nyelv színe, csökken jelenítő ereje, sokszor érthetőségéből is veszít.

Fordítóink ne féljenek a hosszú mondatok felbontásától. Minden nyelv
szelleme a kifejezésmódban rejlik. Fordított szövegnek az értelmi tolmácsolá-
son túlterjedő feladata nincs. A monókat az anyanyelv eszközeivel kell
visszaadni; a fordított nyelv eltérő szerkezeti, vagy képteremő sajátosságait
másolni céltalan és művésziellen.

* * *

Megismétlem, amit előljáróban is említettem. Nálunk a nyelvi visszas-
ságok gyökere nem rejlik mélyen. Kitűnő publicistáink, jójudiciumú szerkesz-
tőink, képzett, lelkes íróink és hírlapíróink vannak. Van öntudatos pedagó-
gus-gárdánk és — végül, de nem utolsósorban — vannak felvevő, értékelő,
fogékony tömegeink. Ha több gond és idő jut vajdasági magyar nyelvünk
problémáinak, ha szellemi és fizikai dolgozóink fel- és elismerik a nyelv-
művelés, külsőségeken túláradó jelentőségét, akkor gyorsan enyésznek majd
el az apró-cseprő fogyatkozások. Azután pedig megindulhat a vajdasági
magyar nyelvteremtés kollektív munkája, az anyanyelv gyümölcsöző, nemes
kultusza.